

K. MARX

OTE „PÄÄOMAN“ ENSIMMÄISEN OSAN TOISEN SAKSANKIELISEN LAITOKSEN LOPPUSANOISTA

„...Pääomassa” käytettyä metodia on hyvin vähän ymmärretty, mitä todistavat jo yksistään sitä koskevat ristiriitaiset käsitykset.

Niinpä Pariisin „Revue Positiviste” moittii minua toisaalta siitä, että käsittelen taloustiedettä metafysiillisesti, toisaalta — arvatkaapa mistä! — siitä, että rajoitun pelkästään olevaisen kriittilliseen jäsentelyyn kirjoittamatta reseptejä (comtelaisiako?) tulevaisuuden kuppilaa varten. Metafysiikkaa koskevaa moitetta vastaan huomauttaa prof. Sieber: „Sikäli kuin varsinainen *teoria* on kysymyksessä, Marxin metodi on koko englantilaisen koulukunnan käyttämä deduktiivinen metodi, jonka puutteellisuudet samoin kuin hyvätkin puolet ovat ominaisia parhaille taloustieteen teoreetikoille”¹. Herra M. Block — „Les théoriciens du socialisme en Allemagne. Extrait du „Journal des Economistes”, juillet et août 1872”² — keksii, että metodini on analyttinen ja sanoo mm.: „Par cet ouvrage M. Marx se classe parmi les esprits analytiques les plus éminents”³. Saksalaiset arvostelijat huutavat tietysti hegeliläisestä sofistikaasta. Pietarilainen „Вестник Европы” eräässä artikkelissa, jossa käsitellään yksin-

¹ N. Sieber, D. Ricardon arvo- ja pääomateoria, Kiev, 1871, s. 170. *Toim.*

² „Socialismin teoreetikot Saksassa. Artikkelit „Journal des Economistes” julkaisussa, heinä- ja elokuu 1872”. *Toim.*

³ „Tällä teoksellaan herra Marx kohoo huomattavimpien analyttisten tiedemiesten joukkoon”. *Toim.*

omaisesti „Pääomassa” käytettyä metodologiaa (vuoden 1872 toukokuun numero, ss. 427—436)¹, pitää tutkimusmetodiani ankaran realistisena, mutta esitystapaa onnettomuudeksi saksalaisdialektisena. Se sanoo: „Ensi silmäykseltä, esityksen ulkonaisesta muodosta päätellen, Marx on mitä suurin idealistifilosofi ja vieläpä tuon sanan saksalaisessa, so. huonossa merkityksessä. Todellisuudessa hän on kuitenkin realisti verrattomasti suuremmissa mitassa kuin kaikki hänen edeltäjänsä taloudellisen arvostelun alalla... Häntä ei voi missään tapauksessa sanoa idealistiksi.” En voi vastata herra kirjoittajalle paremmin kuin esittämällä hänen omasta arvostelustaan muutamia otteita, jotka sitä paitsi kiinnostanevat useita lukijoitani, jotka eivät voi tutustua alkuperäiseen venäläiseen kirjoitukseen.

Julkaistuaan kappaleen esipuheesta teokseen „Poliittisen taloustieteen arvostelua”, Berliini, 1859, s. VI—VII², missä olen käsitellyt metodini materialistista perustaa, herra kirjoittaja jatkaa:

„Marxista on tärkeää vain yksi seikka: niiden ilmiöiden lain löytäminen, joita hän tutkii. Eikä hänestä ole tärkeä yksin se laki, jota ne noudattavat niin kauan kuin niillä on tietty muoto ja ne ovat siinä keskinäisyydessä, joka on havaittavissa kyseisenä ajankohtana. Hänestä on sen lisäksi tärkeää se laki, jonka mukaan ne muuttuvat, kehittyvät, so. siirtyvät muodosta toiseen, keskinäisyydejärjestyksestä toiseen. Kerran löydettyään tämän lain, hän tutkii yksityiskohtaisesti niitä seurauksia, joissa se ilmenee yhteiskunnallisessa elämässä... Tämän mukaisesti Marxin yksinomaisena pyrkimyksenä on todistaa tarkan tieteellisen tutkimuksen kautta yhteiskunnallisten suhteiden tiettyjen järjestelmien välttämättömyys ja todeta niin moitteettomasti kuin mahdollista ne tosiasiat, jotka ovat hänen lähtö- ja tukikohtinaan. Hänestä on täysin riittävää, kun hän todistettuaan nykyisen järjestyksen välttämättömyyden todistaa samalla välttämättömäksi toisen järjestyksen, johon ehdottomasti tullaan siirtymään edellisestä, riippumatta siitä, aiotaanko sellaista vai ei, ollaanko siitä tietoisia vai ei. Marx tarkastelee yhteiskunnallista liikuntaa luonnonhistoriallisena prosessina, jota ohjaavat lait, mitkä eivät ainoastaan ole riippumattomia ihmisen tahdosta, tietoisuudesta ja aikomuksesta, vaan vieläpä itse määräävät hänen tahtomisensa, tietoisuutensa ja aikomuksensa... Jos tietoinen aines esittää noin toisarvoista osaa sivistyshistoriassa, niin on itsestään selvää, että arvostelu, jonka kohteena itse sivistys

¹ Kysymyksessä on I. I. Kaufmanin, Pietarin yliopiston professorin, artikkeli „K. Marxin taloustieteellisen arvostelun näkökanta”. *Toim.*

² Ks. tätä osaa, ss. 307—311. *Toim.*

on, voi vähimmin perustua johonkin tietoisuuden muotoon tahi tulokseen. Toisin sanoen sen lähtökohtana ei voi olla idea, vaan ainoastaan ulkoinen ilmiö. Arvostelu on oleva tosiasian vertaamista ja rinnastamista toiseen tosiasiaan eikä ideaan. Arvostelulle on tärkeätä vain, että molemmat tosiasiat tulisivat tutkituiksi mahdollisimman tarkoin ja olisivat todella kehityksen eri asteita, ja sen lisäksi on tärkeää, että järjestys, peräkkäisyys ja yhteys, missä nuo kehitysasteet esiintyvät, tutkitaan yhtä tarkoin... Jonkun lukijan mielessä saattaa tällöin herätä myös tällainen kysymys... ovathan taloudellisen elämän yleiset lait aina samat riippumatta siitä, sovelletaanko niitä nykyisyyteen vai menneisyyteen? Mutta juuri sitäpä Marx ei tunnustakaan. Hänen mielestään sellaisia yleisiä lakeja ei ole... Hänen käsityksensä mukaan kullakin historiallisella aikakaudella on päinvastoin omat lakinsa... Heti kun elämä on käynyt läpi kyseessäolevan kehitysvaiheen ja siirtynyt tästä vaiheesta toiseen, sitä alkavat ohjata oitis toiset lait. Sanalla sanoen, taloudellinen elämä esiintyy näin ollen ilmiönä, joka on täysin analoginen sen kanssa, jota havaitsemme biologisten ilmiöiden muilla aloilla... Tämän talouselämän ilmiöiden sisäisen rakenteen ja toiminnan tilan ominaisuuksien huolellinen erittely sai monet tutkijat jo 1840-luvulta alkaen varmistumaan moneen kertaan siitä, että vanhat taloustieteilijät käsittivät väärin taloudellisen lain luonteen pitäessään tuota lakia samanlaisena kuin fysiikan ja kemian lakeja... Ilmiöiden syvällisempi erittely osoitti, että yhteiskunnalliset elimistöt eroavat toisistaan yhtä suuresti kuin kasvi- ja eläinelimistöt... Sama ilmiö saattaa eri kehitysasteella... olla aivan eri lakien alainen, mikä johtuu niiden elimistöjen rakenteen erilaisuudesta, niiden eri elimien eriävyydestä, niiden olosuhteiden erilaisuudesta, joissa ne joutuvat toimimaan jne. Marx kieltää esim., että väestölaki olisi samanlainen aina ja kaikkialla, kaikkina aikoina ja kaikissa paikoissa. Hän väittää päinvastoin, että kullakin kehitysasteella on oma väestölakinsa... Se, mitä tapahtuu taloudellisessa elämässä, riippuu taloudellisten tuotantovoimien asteesta... Tuotantokyvyn ollessa erilainen ovat erilaisia myös sen seuraamukset ja samalla laitkin, jotka niitä säännöstelevät. Asettaessaan näin ollen tavoitteekseen kapitalistisen talousjärjestelmän tutkimisen ja selittämisen, Marx on vain tarkan tieteellisesti määritellyt sen tavoitteen, mikä kaikella taloudellisen elämän tarkalla tutkimuksella tulee olla... Hänen tieteellinen ansionsa on niiden erityisten lakien selville saamisessa, joiden alainen on tietyn yhteiskunnallisen elimistön syntyminen, olemassaolo, kehittyminen, tuhoutuminen ja vaihtuminen toiseen, korkeampaan. Ja tässä on todellakin Marxin kirjan ansio.”

Kuvatessaan noin sattuvasti sitä, mitä hän sanoo todelliseksi metodikseni, ja suhtautuessaan noin hyvänsuovasti siihen, miten olen sitä itse puolestani käyttänyt, niin mitä muuta on herra tekijä kuvannut kuin dialektista metodologiaa?

Esitystavan täytyy tosin erota muodoltaan tutkimustavasta. Tutkimuksen on omaksuttava aine yksityiskohdissaan, eriteltävä sen eri kehitysmuodot ja otettava selvää niiden sisäisestä yhteydestä. Todellista liikuntaa voidaan kuvata vastaavasti vasta sitten, kun tämä työ on tehty. Kun tässä on onnistuttu ja esitys kuvastaa aatteellisessa muodossa aineen elämää, niin voi näyttää siltä kuin oltaisiin tekemisessä apriorisen ajatusrakennelman kanssa.

Minun dialektinen metodini on pohjaltaan, ei ainoastaan erilainen kuin Hegelin, vaan sen suoranainen vastakohta. Hegelin mielestä on ajatusprosessi, jonka hän aatteen nimisenä muuttaa itsenäiseksi subjektiksikin, todellisuuden demiurgi, todellisuuden, joka on vain aatteen ulkoinen ilmaus. Minulla päinvastoin ei aatteellinen ole muuta kuin ihmispäähän siirrettyä ja sieltä muunnettua aineellisuutta.

Hegelin dialektiikan mystifioivaa puolta arvostelin jo noin 30 vuotta sitten, aikana, jolloin se vielä oli muodissa. Mutta juuri kun laadin „Pääoman” ensimmäistä nidettä, tuo äreä, julkea ja keskinkertainen jäljittelijajoukkio, joka nyt soittaa ensi viulua sivistyneessä Saksassa, suvaitsi käsitellä Hegeliä samoin kuin kunnan Moses Mendelssohn käsitteli Lessingin aikana Spinozaa, nimittäin „koiran raatona”. Sen tähden tunnustauduin avoimesti tuon suuren ajattelijan oppilaaksi ja vieläpä paikoitellen keikailin arvoteoriaa koskevassa luvussa hänelle ominaisilla sanontatavoilla. Mystifikaatio, joksi dialektiikka muuttui Hegelin käsissä, ei suinkaan estänyt häntä ensimmäisenä esittämästä kaikinpuolisesti ja tietoisesti dialektiikan yleisiä liikunnanmuotoja. Hänen dialektiikkansa on ylösalaisin. Se on käännettävä oikein päin, jotta voitaisiin löytää järjellinen ydin sen mystillisen ulkokuoren alta.

Mystifioivassa muodossaan tuli dialektiikka Saksassa muotiin, koska se näytti kirkastavan olevaista. Järjellisessä muodossaan se on porvaristolle ja tämän doktrinäärisille ideologeille kiusana ja kauhistuksena, koska se olevaisen myönteiseen käsitykseen sisällyttää samalla myös käsityksen sen kieltämisestä, sen välttämättömyydestä häviöstä, käsittelee kutakin syntynyttä muotoa liikkuvana, siis myös ohimenevänä, ei anna minkään itseään lannistaa ja on olemukseltaan arvosteleva ja vallankumouksellinen.

Kapitalistisen yhteiskunnan peräti ristiriitainen liikunta esiintyy käytännön porvarille tuntuvimpana sen ajoittaisen jakson vaihteluissa, jonka läpi uudenaikainen teollisuus käy ja

jossa huippukohtana on — yleinen pula. Pula on jälleen tulossa, vaikka onkin vielä alkuasteissaan, ja se on näyttämönsä kaikkialle ulottumisen ja vaikutuksensa voimaperäisyyden ansiosta pänttäävä dialektiikkaa yksinpä uuden pyhän preussilais-saksalaisen valtakunnan nousukkaidenkin kalloihin.

Karl Marx

Lontoossa, 24. tammikuuta 1873

Julkaistu ensi kerran K. Marxin „Pääoman” toisessa painoksessa, joka ilmestyi Hampurissa 1872

Julkaistaan teoksen tekstin mukaan Suomennos saksasta